

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klavdija Klobučar

Problem zaposlovanja mladih diplomantov ob vstopu na trg dela

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klavdija Klobučar

Mentorica: doc. dr. Anja Kopač Mrak

Problem zaposlovanja mladih diplomantov ob vstopu na trg dela

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Anji Kopač Mrak za vso strokovno pomoč. Hvala tudi mami, očetu in bratu, ki so me spremljali na moji izobraževalni poti ter me podpirali tako finančno kot tudi moralno. Brez njih mi ne bi uspelo.

PROBLEM ZAPOSLOVANJA MLADIH DIPLOMANTOV OB VSTOPU NA TRG DELA

Izobraževanje ima v družbi znanja vse večji pomen, zaradi česar so se dvignile izobrazbene težnje tudi med mladimi, ki se v vse večjem številu odločajo za terciarno izobraževanje. Iz leta v leto na trg delovne sile prihaja vse več terciarno izobraženih mladih iskalcev zaposlitve, ki pa so ravno zaradi svoje mladosti in pomanjkanja delovnih izkušenj v slabšem položaju, kot so starejši iskalci zaposlitve.

Diplomska naloga opisuje spremembe, ki so se na slovenskem trgu delovne sile zgodile v času po osamosvojitvi. Nadaljuje s kategorijo mladih na trgu delovne sile, in sicer, kakšne so značilnosti kategorije mladih na trgu dela in kakšen položaj imajo glede na sodobne okoliščine in trende, ki vplivajo nanje. V drugi polovici diplomske naloge pa je s pomočjo analize sekundarnih podatkov opisan položaj mladih na trgu delovne sile v Sloveniji. Osredotočila sem se predvsem na mlade diplomante ob vstopu na trg dela. Zaključni del diplomske naloge pa opisuje, kako se ureja položaj mladih na trgu delovne sile v Sloveniji s pomočjo aktivne politike zaposlovanja in kakši so ukrepi, namenjeni mladim.

KLJUČNE BESEDE: izobraževanje, mladi, trg dela, brezposelnost

PROBLEM IN THE EMPLOYMENT OF YOUNG GRADUATES ENTERING THE LABOR MARKET

Education in the society of knowledge is growing in importance which is the cause of higher aspiration even among young people who decide for tertiary education in growing number. From year to year more and more tertiary educated young employment seekers come to the labor market and are in worse position than older employment seekers due to their youth and lack of working experience.

Diploma thesis describes the changes that occurred in the Slovenian labor market during the period after independence. It proceeds with the category of young people in the labor market, namely, what are the characteristics of the category of young people in the labor market and what position they have according to contemporary circumstances and trends that affect them. In the second half of the diploma thesis I described the situation of young people in the labor market in Slovenia through analysis of secondary data. I focused mainly on young graduates entering the labor market. Closing part of the diploma thesis describes how the situation of young people in the labor market in Slovenia is regulated with the help of active employment policy and what measures are meant for young people.

KEY WORDS: education, young people, labor market, unemployment

KAZALO:

1	UVOD	7
2	DRŽAVA BLAGINJE IN KONCEPT POLNE ZAPOSLENOSTI	10
3	SLOVENSKI TRG DELOVNE SILE	12
3.1	SPREMEMBE STRUKTURE DELOVNE SILE V SLOVENIJI V DEVETDESETIH LETIH.....	12
3.1.1	<i>BREZPOSELNOST</i>	13
4	MLADI NA TRGU DELOVNE SILE	15
4.1	POJEM MLADOSTI V POSTMODERNI DRUŽBI	15
4.2	ZNAČILNOSTI KATEGORIJE MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE	16
4.2.1	<i>ZNANJE</i>	17
4.2.2	<i>DELOVNE IZKUŠNJE</i>	17
4.2.3	<i>SOCIOKULTURNI KAPITAL</i>	18
4.3	POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE.....	18
4.3.1	<i>SODOBNE OKOLIŠČINE IN TRENDI, KI VPLIVAJO NA POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE</i>	19
4.3.1.1	Upadanje rodnosti	19
4.3.1.2	Spremembe v izobraževalnih sistemih.....	20
4.3.2	<i>TRENDI IZOBRAŽEVANJA</i>	22
4.3.3	<i>POVEČANA PROŽNOST ZAPOSLOVNIH MOŽNOSTI</i>	22
5	POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE V SLOVENIJI	23
5.1	ANALIZA STANJA V EVROPI.....	24
5.2	ANALIZA STANJA V SLOVENIJI	26
5.2.1	<i>POGLED S TRGA DELA</i>	26
5.2.2	<i>POGLED Z IZOBRAŽEVALNE SFERE</i>	31
5.3	MLADI DIPLOMANTI NA TRGU DELOVNE SILE	31
5.3.1	<i>BREZPOSELNI MLADI DIPLOMANTI</i>	33
6	UREJANJE POLOŽAJA MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE V SLOVENIJI 35	
6.1	AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA.....	36

6.2	UKREPI, NAMENJENI MLADIM	37
6.3	ŠTIPENDIRANJE, PRIPRAVNIŠTVO IN VAJENIŠTVO	39
7	ZAKLJUČEK	40
8	LITERATURA	44

KAZALO TABEL:

Tabela 5.1:	Izobrazba in zaposlenost mladih v Evropi	25
Tabela 5.2:	Deleži delnih zaposlitev po starostnih skupinah, Slovenija, 2000-2007, v % od vseh delovno aktivnih.....	27
Tabela 5.3:	Deleži začasnih zaposlitev v skupni zaposlenosti po starostnih skupinah, Slovenija, 2000-2007, v %	28
Tabela 5.4:	Izobrazba in zaposlenost mladih po slovenskih regijah	28
Tabela 5.5:	Povprečna registrirana brezposelnost od leta 2000 do leta 2007 po stopnjah izobrazbe v %	29
Tabela 5.6:	Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb v %	30
Tabela 5.7:	Študentje terciarnega izobraževanja po starosti, letno, Slovenija	32
Tabela 5.8:	Diplomanti terciarnega izobraževanja po vrsti študijskega programa, področjih izobraževanja in spolu, Slovenija, 2008.....	33

1 UVOD

Vse pogosteje se srečujemo s situacijami, ko se mladi iskalci zaposlitve po končanem šolanju znajdejo na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje - prijavljeni kot brezposelni. Še pred nedavnim je bila izobrazba zagotovilo za zaposlitev. Dandanes, ko se Slovenija približuje družbi znanja in ko se letno v nadaljevanje šolanja na terciarni ravni vpiše polovica populacije maturantov, to ni več tako.

Kot študentka zaključnega letnika dodiplomskega študija se pogosto sprašujem, ali bom po končanem študiju dobila zaposlitev, ki bo ustrezala moji izobrazbi. Odgovora ne poznam. Vse pogosteje se srečujemo z ljudmi, ki so kot prvi iskalci zaposlitve prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje ali pa so bili po dolgotrajni brezposelnosti prisiljeni sprejeti delo, ki ne ustreza njihovi izobrazbi. Izobraževanje se iz leta v leto podaljšuje, koliko pa se mladim izobraževanje pri iskanju prve zaposlitve obrestuje, bom raziskala in prikazala v diplomski nalogi.

Temo diplomske naloge z naslovom Problem zaposlovanja mladih diplomantov ob vstopu na trg dela sem si izbrala zaradi številnih preobratov na trgu delovne sile, ki smo jim priča v zadnjem času. Trg delovne sile zahteva vse bolj izobraženo delovno silo, a kljub temu da se izobraževanje na terciarni ravni povečuje, se stopnja brezposelnosti med osebami, ki so zaključile terciarno izobraževanje, povečuje. Med njimi pa so v najslabšem položaju ravno mladi, saj ob sicer visoki izobrazbi pogosto vstopajo na trg dela brez delovnih izkušenj, kar jih postavlja v slabši položaj v primerjavi z ostalimi starostnimi skupinami. V diplomskem delu bom torej poskušala s pomočjo literature ugotoviti probleme, s katerimi se mladi diplomantje srečujejo ob vstopu na trg dela. Ugotovila bom, kakšne so njihove možnosti za ustrezno zaposlitev, ter pregledala, kakšno je stanje na slovenskem trgu dela. Naj dodam, da se v diplomskem delu srečujemo z dvema pojmom, in sicer s trgom dela in trgom delovne sile, ki pa imata isti pomen.

Hipotezi, ki sem ju zastavila v začetku pisanja diplomske naloge, se glasita:

Hipoteza 1: Položaj mladih diplomantov ob vstopu na trg dela se slabša.

Hipoteza 2: Mladi diplomantje ob vstopu na trg dela v večini ne dobijo zaposlitve, ki ustreza njihovi izobrazbi.

Hipotezi bom preverjala z analizo sekundarnih podatkov, ki sem jih pridobila na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje, Statističnem Uradu Republike Slovenije ter Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije.

Diplomska naloga je poleg uvoda in zaključka razdeljena na pet poglavij. V drugem poglavju opisujem stanje na področju državne blaginje in koncepta polne zaposlenosti po drugi svetovni vojni, ki je temeljil na zgrešenih predpostavkah stalne gospodarske rasti, kratkotrajne polne zaposlenosti v času posebne vojaške ekonomije ter veri v neustavljivost napredka in delovanje tržnih mehanizmov. Kaj hitro je prišlo do povečanja brezposelnosti, kar pa je bila tudi posledica vse večjega vključevanja novih družbenih kategorij na trg dela. Poglavje zaključujem z značilnostmi gospodarskega in družbenega razvoja v zadnjih treh desetletjih.

V tretjem poglavju nadaljujem s spremembami na slovenskem trgu delovne sile, ki se je po osamosvojitvi leta 1991 močno spremenil. Transformacijska depresija s konca 80. in začetka 90. let prejšnjega stoletja je prinesla povečanje števila brezposelnih in zvišanje stopnje brezposelnosti, in sicer zaradi strukturnih sprememb, ki so se v tem času začele. Tu tudi omenjam strukturne spremembe, ki smo jim priča v zadnjem času, tudi zaradi prehoda v tržno gospodarstvo. V dveh podpoglavjih opisujem naraščajočo brezposelnost ter nastala strukturna protislovja na slovenskem trgu delovne sile.

Četrto poglavje je v celoti namenjeno opisovanju značilnosti mladih na trgu delovne sile. Poglavje začnem s pojmom mladosti, ki se je v postmodernejši družbi spremenil, ravno tako kot značilnosti kategorije mladih na trgu. Večina mladih na trg dela vstopa opremljenih z najnovejšim znanjem, vendar s pomanjkanjem delovnih izkušenj, ki jih delodajalci želijo. Mladim danes pripisujejo lastnosti, kot so manjša odgovornost, nestalnost in podobno, kar pa jih postavlja v slabši položaj ob iskanju zaposlitve. Sodobne okoliščine in trendi, kot so upadanje rodnosti, spremembe v izobraževalnih sistemih, trendi izobraževanja in vse večja fleksibilizacija na trgu dela, pa zaznamujejo mlade na trgu delovne sile.

Peto poglavje sestavlja pregled položaja mladih na trgu delovne sile v Sloveniji. V podpoglavjih opisujem stanje v Evropi, nato stanje v Sloveniji, zaključujem pa s pregledom stanja med mladimi diplomanti na trgu delovne sile. V tem poglavju seznanjam z dejanskim stanjem brezposelnosti med mladimi - v primerjavi z ostalimi starostnimi skupinami - ter z njihovo izobrazbeno strukturo. V tem poglavju pa so zbrane tudi informacije, ki bodo bodisi ovrgle bodisi potrdile moji hipotezo.

V zadnjem poglavju pa opisujem urejanje položaja mladih na trgu delovne sile v Sloveniji. V poglavju so navedeni ukrepi, s katerimi predvsem aktivna politika zaposlovanja pomaga mladim pri iskanju zaposlitve in na ta način regulira tudi prehod iz izobraževalne sfere v sfero dela, ter stopnja brezposelnosti med mladimi.

2 DRŽAVA BLAGINJE IN KONCEPT POLNE ZAPOSLTENOSTI

Konec druge svetovne vojne je poleg obnove in razvoja zahodnih družb prinesel kar nekaj bistvenih novosti na področju države blaginje in socialne politike. Sistem socialne varnosti se je pod okriljem državne blaginje razvijal v razmerah navidezne polne zaposlenosti, sorazmerno velike gospodarske rasti in rastoče splošne blaginje. Zaključek druge svetovne vojne je pomenil nov začetek v oblikovanju družbenega, političnega in ekonomskega reda v zahodnih družbah, ki pa je temeljil na centraliziranem državnem gospodarstvu med vojno ter na keynesijanski ekonomski politiki. Keynesianska ekonomska politika je temeljila na izkoriščanju državne intervencije na trgu in zagotavljanju polne zaposlenosti ter domače gospodarske rasti znotraj pretežno liberalnega kapitalističnega mednarodnega trga (Ignjatović 2002a, 5-6).

Osnovna pomanjkljivost celotnega koncepta splošne blaginje je temeljila na dveh zgrešenih predpostavkah. Hitra in nepretrgana gospodarska rast je bila videna kot splošno, nevprašljivo in trajno dejstvo, ki ga bo uvajanje novih tehnologij samo še pospešilo. Druga zgrešena predpostavka pa se je skrivala v dejstvu, da je koncept polne zaposlenosti temeljil na pomanjkljivih in kratkoročnih izkušnjah polne zaposlenosti v posebnih okoliščinah vojaške ekonomije in na že zgoraj omenjenem pričakovanju nenehne gospodarske rasti, povečane porabe in splošne blaginje, ki naj bi zagotavljala zadostno število prostih delovnih mest za vse iskalce zaposlitve. Skupna vsem tem predpostavkam pa je bila vera v neustavljivost napredka ter v delovanje tržnih mehanizmov, ki naj bi sami poskrbeli za reševanje socialnih problemov (Ignjatović 2002a, 7).

Koncept polne zaposlenosti in gospodarske rasti je veliko pripomogel k oblikovanju socialne politike, ki se je v veliki meri vezala na trg delovne sile, na katerem pa je vse do začetka 70. let prejšnjega stoletja prevladovala trajna zaposlitev za nedoločen čas in razmeroma visoka stopnja zaposlenosti, ki je zagotavljala visoko stopnjo socialne varnosti. Zaposlenost in brezposelnost ter delo in nedelo pa so bile relativno nedinamične kategorije. Razmeroma visoka stopnja zaposlenosti je s seboj prinašala tudi vir prihodnjih težav. Namreč z vstopom novih socialnih skupin na trg delovne sile, le-ta ni mogel zagotavljati zadostnega števila delovnih mest za vse. Dodatni dejavnik, ki je doprinesel k spodbujanju temeljev državne

blaginje in koncepta polne zaposlenosti, pa je bila sprememba demografske strukture razvitih družb. Pri tem je šlo za spreminjanje stopenj rojstev in stopenj umrljivosti, in to v povezavi z izboljšanjem splošne kakovosti življenja. Poskusi, da bi koncept polne zaposlenosti ponovno razširili na vse iskalce zaposlitve, niso bili uresničeni. Gospodarska rast ni več omogočala zagotavljanja polne zaposlenosti in obenem zadovoljivega izboljšanja plač, delovnih pogojev ter življenjskega standarda za vse. V začetku 70. let se kot posledica pojavi koncept maksimalne zaposlenosti, ki je zagovarjal tezo, da je določena stopnja brezposelnosti neizogibna in celo nujna za uspešno delovanje ekonomskega sistema (Ignjatović 2002a, 8-9).

Značilnosti gospodarskega in družbenega razvoja v zadnjih treh desetletjih so:

- *relativno nizka gospodarska rast,*
- *povečana konkurenca v svetovnem merilu (globalizacija kapitala, proizvodnje in trgovine),*
- *prestrukturiranje gospodarskih dejavnosti, zlasti industrije (prenos proizvodnje v države tretjega sveta s cenejšo delovno silo),*
- *hitro naraščajoči storitveni sektor,*
- *hitrejša tehnološka spremembe,*
- *strukturna brezposelnost,*
- *prehod na ekonomijo, ki temelji na znanju,*
- *povečane potrebe po izobraženi delovni sili,*
- *izobraževanje in usposabljanje, bolj povezano z delovnim okoljem,*
- *demografsko spreminjanje značilnosti populacije in delovne sile razvitih držav (povečana aktivnost prebivalstva predvsem na račun večje participacije žensk, mladih, imigracije delovne sile iz manj razvitih držav; staranje delovne sile),*
- *uvajanje sodelovanja delavcev pri odločanju in skupinsko delo,*
- *decentralizacija odločanja,*
- *spreminjanje narave delovnega mesta in dela samega – prestrukturiranje, da bi se zmanjšali stroški (vključno s stroški delovne sile) ter povečali fleksibilnost in učinkovitost,*
- *zmanjšana varnost zaposlitve (Ignjatović 2002a,10).*

Naštete razvojne značilnosti so vplivale tako na spreminjanje celostne podobe sodobnih razvitih družb kot na njihove posamezne dele, med njimi tudi na trg delovne sile.

Povečala se je raven socialnega tveganja in negotovosti, meje med zaposlenostjo in brezposelnostjo so se relativizirale, postale so bolj zabrisane, tokovi na trgu delovne sile so se dinamizirali, kar se kaže skozi fleksibilizacijo oblik zaposlovanja: zaposlovanje za določen čas, različne oblike skrajševanja delovnega časa, odpuščanje podzaposlenih oziroma presežnih delavcev, naraščanje števila brezposelnih, podaljševanje trajanja brezposelnosti, naraščanje deleža neformalnih oblik dela ipd. (Ignjatović 2002a, 11).

3 SLOVENSKI TRG DELOVNE SILE

Slovenski trg delovne sile se je v času po osamosvojitvi, tj. po letu 1991, močno spremenil. Iz sistema neposredne varnosti in relativne polne zaposlenosti, ki jo je zagotavljal prejšnji sistem, je slovensko gospodarstvo v zelo kratkem obdobju prešlo v sistem tržnega gospodarstva. V zadnjem desetletju Slovenija doživlja zelo skrajšano in zato intenzivno različico sprememb, ki so se v drugih razvitih družbah zgodile že v drugi polovici 20. stoletja. Težave pa je dodatno poglobila transformacijska depresija s konca 80. in začetka 90. let, ki je povzročila številne spremembe, med drugim tudi izrazito povečanje števila brezposelnih in posledično stopnje brezposelnosti, in to zaradi pomanjkanja prostih delovnih mest in strukturnih sprememb, ki so se v tem času začele (Ignjatović 2002b, 12).

3.1 SPREMEMBE STRUKTURE DELOVNE SILE V SLOVENIJI V DEVETDESETIH LETIH

Transformacijska depresija je s seboj prinesla opazno zmanjšanje delovno aktivne populacije, ki se je v enem desetletju zmanjšala za več kot dvesto tisoč. Del aktivne populacije je odšel v pokoj, drugi del pa v brezposelnost. Protiutež pa je predstavljala samozaposlitev, ki je bila spodbujena tudi od države. V obdobju med letoma 1993 in 1999 je bilo zaznano majhno relativno naraščanje delovno aktivne populacije, ki je bilo posledica izboljšanja razmer v slovenskem gospodarstvu in izobrazbene strukture delovno aktivnih. V obdobju po osamosvojitvi je bil ugotovljen tudi večji delež brezposelnih žensk v primerjavi z moškimi (Ignjatović 2002b, 13).

Prehod v tržno gospodarstvo je sprožil tudi hitre spremembe v poklicni in sektorski strukturi slovenskega gospodarstva. Spremembe v poklicni strukturi so pokazale zmanjšanje deleža pri poklicih za neindustrijski način dela ter povečanje deleža upravljavcev strojev in naprav ter strokovnjakov. Spremembe v sektorski strukturi pa imajo značilnosti določene postindustrializacije in terciarizacije našega gospodarstva, čemur sledi tudi prehod delovno aktivnih iz kmetijstva in industrije v storitvene dejavnosti. Slovenija je torej šele ob koncu stoletja dohitela države, ki so že pred časom dosegle prehod v postindustrijsko družbo, v kateri večina delovno aktivnih ne dela več v industriji ali kmetijstvu (Ignjatović 2002b, 14-15).

3.1.1 BREZPOSELNOST

Slovenija je na trgu delovne sile ob koncu osemdesetih let prejšnjega stoletja začela z razvojem programov in ukrepov aktivne politike zaposlovanja, s katerimi je vsaj na začetku omogočila večjo fleksibilnost predvsem na strani povpraševanja. Ko se je v začetku devetdesetih spremenila stara zakonodaja, ki je temeljila predvsem na ohranjanju pravic zaposlenih in ni omogočala dejanske fleksibilnosti na trgu delovne sile, so leta 1990 sprejeli Zakon o delovnih razmerjih. Ta je dovoljeval odpuščanje že zaposlenih presežnih delavcev, kar prej ni bilo mogoče. Šele z njegovimi spremembami in novo sprejetim Zakonom o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti iz leta 1991 so bili ustvarjeni dejanski pogoji za hitrejše sproščanje trga delovne sile. To pa je pomenilo hitrejše prehode v stanje delovne neaktivnosti in brezposelnosti, kar pa je imelo za posledico naraščanje stopnje brezposelnosti (Ignjatović 2002b, 17).

Zavod za zaposlovanje kot javna institucija trga dela je po Zakonu o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti dobil obveznosti pri izvajanju politike zaposlovanja in izvajanja zavarovanja za primer brezposelnosti. Majhno povpraševanje po delovni sili in prestrukturiranje gospodarstva sta povzročila povečanje števila brezposelnih, možnost pridobivanja nadomestil med njo - s prijavo na Zavodu za zaposlovanje - pa je še dodatno povečala stopnjo registrirane brezposelnosti, saj so tisti, ki so bili pri iskanju zaposlitve sami neuspešni, poiskali pomoč na Zavodu za zaposlovanje. Prijava na Zavodu za zaposlovanje RS pa ni zagotavljala le večje varnosti in denarnega nadomestila med brezposelnostjo, temveč

tudi dostop do določenih ukrepov aktivne politike zaposlovanja, zdravstveno in pokojninsko zavarovanje, pomoč pri iskanju dela ipd. (Ignjatović 2002b, 17-19).

Naraščanje brezposelnosti v Sloveniji ni bilo enakomerno porazdeljeno, temveč so bile nekatere socialne in demografske skupine bolj prizadete od drugih. V obdobju od leta 1988 pa do leta 2000 so bile najbolj prizadete skupine: mladi do 26 let, iskalci prve zaposlitve, ženske, brezposelni nad eno leto, tisti brez strokovne izobrazbe ter starejši od 40 let. V tem obdobju se je tudi s pomočjo ukrepov aktivne politike zaposlovanja zmanjšal delež mladih brezposelnih (z 51,4 % leta 1990 na 23,45 % leta 2000), delež prvih iskalcev zaposlitve, na drugi strani pa se je povečal delež dolgotrajno brezposelnih in delež starejših od 40 let med registrirano brezposelnimi. Kljub relativno zmanjšanemu deležu registrirane brezposelnosti med mladimi pa mednarodna primerjava ankete o delovni sili kaže, da gre še vedno za relativno visoko stopnjo brezposelnosti med njimi. To lahko povežemo s pomanjkanjem prostih delovnih mest na strani povpraševanja ter množičnim prihodom skupin mladih na trg delovne sile na strani ponudbe. Zmanjšanje stopnje brezposelnosti med mladimi lahko pripišemo povečanju gospodarske aktivnosti, določenemu številu novih delovnih mest ter podaljševanju časa šolanja (Ignjatović 2002b, 19-21).

»Problem dolgotrajne in strukturne brezposelnosti je povezan z izobraževalnim sistemom« (Ignjatović 2002b, 21). Izobraževalni sistem ustvarja določeno izobrazbeno strukturo delovne sile in posledično vpliva na njeno usklajenost z zahtevami gospodarstva. Gospodarstvo je s svojim preteklim prestrukturiranjem spremenilo zahteve po določenih znanjih in spretnostih, ki naj bi jih imela delovna sila, da bi zadostila tem spremembam. Izobraževalni sistem pa je tem hitrim gospodarskim spremembam težko sledil. Posledica je bilo naraščanje razlik med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili oziroma med zahtevnostjo del in poklicev na eni in poklicno in izobrazbeno strukturo delovne sile na drugi strani. Z dopuščanjem zgodnjega izstopa ter prehoda na trg delovne sile se je ustvarjala slabo izobražena delovna sila, predvsem med iskalci prve zaposlitve. Dodatni dejavnik, da je pomanjkljiva izobrazba pomembnejši povzročitelj stanja in trajanja brezposelnosti v Sloveniji, pa kaže tudi veliko število slabše izobražene starejše delovne sile, ki se ji v preteklem sistemu zaradi neposredne varnosti ni bilo treba dodatno izobraževati (Ignjatović 2002b, 21).

Prestrukturiranje slovenskega gospodarstva ter povečevanje deleža delovno aktivnih v storitvenih dejavnostih sta za sabo potegnila tudi spremembo povpraševanja po delovni sili.

Povečuje se namreč povpraševanje po bolj izobraženi in mlajši delovni sili, ob tem pa se zmanjšuje povpraševanje po starejših in slabše izobraženih (Ignjatović 2002b, 22).

4 MLADI NA TRGU DELOVNE SILE

4.1 POJEM MLADOSTI V POSTMODERNI DRUŽBI

Mladost kot posebno življenjsko obdobje, zasidrano med otroštvom in odraslostjo, je s seboj prinesla industrijska družba. S podaljševanjem šolanja v postmoderni družbi pa se je spreminjal tudi pojem mladosti. Kot navaja Nastran Uletova (1996, 16), se »klasična mladost ali adolescenca umešča v obdobje po obveznem šolanju in zajema predvsem vajeniško in dijaško mladino med 15. in 19. letom.« Za klasično obdobje mladosti je bilo značilno, da so mladostniki vse kriterije za vstop v odraslost dosegli istočasno, to je z zaključkom šolanja. Z zaključkom šolanja so torej pridobili ekonomsko (zaposlitev), politično (volilno pravico) in sociokulturno (osnovanje družine, pravico do seksualnega življenja) emancipacijo. Podaljševanje izobraževanja v drugi polovici dvajsetega stoletja pa je povzročilo, da mladi z 19. letom ne vstopajo v obdobje odraslosti, temveč v postmladost ali postadolescenco. »Postadolescenca pa je posebna oblika mladosti, ki nastopi po zaključku klasične mladosti in zajema prvo polovico dvajsetih let (20-24 let)« (Nastran Ule 1996, 17). Postmladosti sledi še faza mlajše odraslosti, ki je značilna za mlade od 25. do 29. leta. Ljudje v tej skupini ne opravljajo tipičnih dejavnosti odraslih, kot so zaposlitev, družina, skrb za otroke; razloge za to pa lahko iščemo tudi v podaljšanem šolanju, nezaposlenosti in prelaganju obveznosti odraslosti na kasnejša leta (Nastran Ule 1996, 16-17).

“Mladost je torej življenjsko obdobje, v katerem poteka proces vključevanja v vse bistvene družbene vloge. Razvijejo se socialne veščine in vse potrebne sposobnosti za prevzem statusa odrasle osebe na šolsko-poklicnem, interaktivno-partnerskem, politično-etničnem in potrošniško-kulturnem področju” (Ule v Trbanc in Verša 2002, 338). Mladi so torej skupina, ki je v obdobju oblikovanja lastne identitete in družbenega položaja, kar pa je močno povezano tudi s preходом iz izobraževanja na trg dela.

Najzahtevnejši prehod mladih je ravno uspešen prehod s področja izobraževanja v področje dela, saj jih le-ta postavi v položaj enakopravnih članov družbe in zagotavlja socialno-ekonomsko neodvisnost. Mladi sicer že med šolanjem pogosto opravljajo priložnostna dela (študentsko, sezonsko delo), s katerimi oblikujejo poseben segment mladinskega trga delovne sile. Kljub izkušnjam, ki jih pri tem dobijo, pa je prehod na trg delovne sile pogosto problematičen predvsem zaradi njegovih strukturnih lastnosti in mehanizmov njegovega delovanja. Pogosto nastane problem zaradi velikega pritoka mladih iskalcev zaposlitve v določenem obdobju, strukture delovnih mest na lokalnih in regionalnih trgih, obsega netipičnih oblik zaposlitve, relativne odprtosti ali zaprtosti zaposlovanja, odnosa delodajalcev do zaposlovanja mladih in podobno. Relativna stopnja brezposelnosti mladih, ki je precej višja od stopenj brezposelnosti ostalih starostnih kategorij, pa je še en pokazatelj problematičnosti prehoda mladih iz šolanja v zaposlitev (Trbanc in Verša 2002, 338-339).

4.2 ZNAČILNOSTI KATEGORIJE MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE

Mladi se od ostalih kategorij na trgu delovne sile ločijo po značilnostih, ki vplivajo tudi na odnos delodajalcev do njih. Mladinski trgi delovne sile so posebni segmenti trga dela, na katerih so na eni strani iskalci prve stalne zaposlitve, na drugi pa delovna mesta, ki so jih delodajalci pripravljene ponuditi mladim. Vse večje dohodkovne razlike takoj po vstopu v zaposlitev, vse večje razlike v vrstah zaposlitev, diferenciacija med mladimi, ki opravljajo predvsem netipične fleksibilne oblike zaposlitev, in tistimi, ki jim uspe najti trajnejše zaposlitve, polarizacija v zaposlitvenih možnostih med mladimi, ki imajo uspešno dokončane višje stopnje izobrazbe, in tistimi, ki izobraževanja niso uspešno končali ali so končali le nižje stopnje, postavljajo mlade v vedno bolj različne položaje že pri vstopu na trg delovne sile in posledično pri iskanju prve zaposlitve (Trbanc in Verša 2002, 339).

Splošno sprejete ali mednarodne opredelitve starostne meje kategorije mladih ni. Mednarodna organizacija dela uvršča v kategorijo mladih osebe, stare od 15 do 24 let, medtem ko Zavod RS za zaposlovanje razširja kategorijo mladih do 26. leta. Skupno vsem definicijam pa je, da je smiselno zgornjo starostno mejo opredeliti s starostjo ob dokončanju izobraževanja, po kateri se je možno zaposliti.

4.2.1 ZNANJE

Znano je, da so v današnji družbi znanje, inovativnost in produktivnost vse bolj cenjeni, zato ni težko ugotoviti, da sta pri iskanju zaposlitve danes znanje in ustrezna usposobljenost dva izmed ključnih dejavnikov pri dostopu zaposlitvenih možnostih (Trbanc in Verša 2002, 340).

Glavna prednost mladih pri vstopu na trg delovne sile je najnovejše znanje, ki pa hitro zastari. Mladi imajo torej z vidika znanja prednost pred starejšimi iskalci zaposlitve, ki so svoje šolanje končali že pred časom. Podaljševanje izobraževanja mlade »opremi« s kompleksnejšimi znanji in s spretnostmi, ki jih trg delovne sile zahteva. To so uporaba računalnika, komunikacijske spretnosti, delo v skupinah, aktivno znanje tujih jezikov ipd., ki jih mladi zaradi odraščanja v sodobni družbi v veliki večini pridobijo skozi odraščanje (uporaba interneta, znanje angleškega jezika ...) (Trbanc in Verša 2002, 340-341).

Na prvi strani se srečujemo z mladimi, ki so ob vstopu na trg delovne sile opremljeni z najnovejšim znanjem, na drugi strani pa je med mladimi še vedno veliko tistih, ki so šolanje iz različnih razlogov predčasno zapustili. Tej nizko kvalificirani skupini mladih s skupnim imenom pravimo osipniki, ki niso dosegli niti srednješolske izobrazbe ali kvalifikacije. Osipniki predstavljajo skupino mladih, ki so na trgu delovne sile v daleč najslabšem položaju in imajo le malo možnosti, da si pridobijo bolj ali manj trajno zaposlitev (Trbanc in Verša 2002, 341).

Za izobraževanje pa se poleg mladih odloča tudi vse več starejših, ki so spoznali, da višja izobrazba tudi njim nudi varnejšo in boljšo zaposlitev. Tudi na tem področju mladi tekmujejo s starejšo populacijo, ki je zaradi delovnih izkušenj v boljšem položaju pri iskanju zaposlitve.

4.2.2 DELOVNE IZKUŠNJE

Slovenija je država, v kateri so delovne izkušnje pri delodajalcih najpomembnejši pogoj, takoj za izobrazbo. Res je, da izobrazba opremi človeka z osnovnim znanjem za opravljanje dela, vendar ji šele delovne izkušnje dajo pravo uporabno vrednost (Trbanc in Verša 2002, 341).

Delodajalci na mlade prepogosto gledajo kot na delovno silo, ki ji primanjkuje delovnih izkušenj in delovne usposobljenosti, saj nimajo predhodne zaposlitve, na podlagi katere bi delodajalec lahko sklepal o njihovih lastnostih in delovnih navadah. Zaposlitev mladega kandidata za delodajalca pogosto pomeni tveganje, ki pripelje do tega, da mladim ob zaposlitvi ponujajo bolj nestalne in fleksibilne oblike zaposlitev (Trbanc in Verša 2002, 341).

Na tej točki je treba poudariti, da mladi le niso povsem brez delovnih izkušenj. Večina mladih ima izkušnje z delom prek študentskega servisa v času izobraževanja. Mladi v vse večji meri pridobivajo izkušnje z občasnim delom v času šolanja, na podlagi tega pa lahko delodajalci presojujejo o njihovih delovnih navadah. Izkušnje, ki jih dobijo z delom prek študentskega servisa, torej mladim lahko pomagajo pri iskanju prve zaposlitve.

4.2.3 SOCIOKULTURNI KAPITAL

Delodajalci pri mladih iskalcih zaposlitve opazujejo tudi lastnosti, ki so posledica socializacije, predhodnih izkušenj ter osebnostnih lastnosti. Mladim danes pogosto pripisujejo manjšo odgovornost, zahtevnost, nestalnost, nestabilnost, absentizem ipd., zaradi česar spadajo med tvegano delovno silo. Kljub zgoraj navedenim lastnostim pa so mladi prilagodljivi, inovativni in manj zahtevni v primerjavi s starejšo delovno silo, zato so tudi pripravljene sprejeti slabše zaposlitve, manj zahtevne glede na njihovo izobrazbo, začasne ali delne zaposlitve ipd. Lahko rečemo, da ravno zaradi tega dobro shajajo v razmerah vse večje fleksibilnosti trga dela in da je to tudi ena izmed konkurenčnih prednosti mladih (Trbanc in Verša 2002, 342-343).

4.3 POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE

Sodobne okoliščine in trendi, kot so upadanje rodnosti, reforme v izobraževalnih sistemih, novi trendi izobraževanja ter fleksibilizacija zaposlitvenih možnosti, vplivajo na položaj mladih ob vstopu na trg dela. Na kakšen način, je opisano v nadaljevanju.

4.3.1 SODOBNE OKOLIŠČINE IN TRENDI, KI VPLIVAJO NA POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE

V zadnjih desetletjih na položaj mladih na trgu delovne sile vplivajo različne okoliščine. Te nastajajo tako pri povpraševanju kot pri ponudbi delovne sile. Raziskovalci že dalj časa ugotavljajo, da se položaj mladih na trgu delovne sile močno spreminja, tako kot se spreminjajo načini prehodov iz šolanja v zaposlitev, za katere je značilno, da se podaljšujejo in postajajo vse bolj zapleteni. Povečevanje negotovosti pri prehodu v zaposlitev pa mlade sili k temu, da so vse dlje odvisni od staršev in družine.

4.3.1.1 Upadanje rodnosti

Zniževanje rodnosti v večini evropskih držav se kaže tudi v manjšem pritoku mladih na trg delovne sile. »Ob siceršnjih visokih stopnjah brezposelnosti mladih je posledica manjših pritokov mladih na trg delovne sile predvsem zniževanje stopenj mladinske brezposelnosti« (Trbanc in Verša 2002, 343). V primeru, da se bo rodnost v prihodnosti še zniževala, se lahko zgodi, da bomo kaj hitro pričali primanjkljaju delovne sile.

Analize demografskih gibanj v Sloveniji kažejo, da je Slovenija leta 2003 dosegla tako imenovano demografsko dno, ko je bilo zabeležena najnižja stopnja rodnosti v zadnjih 50 letih, to je 1,2 otroka na žensko. Da bi se prebivalstvo naravno obnovljalo, pa bi morala biti stopnja rodnosti 2,1 otroka na žensko. Po letu 2003 so sicer zabeležili višje stopnje rodnosti, vendar te še vedno niso dovolj visoke za naravno obnovo prebivalstva. Če imamo na eni strani zniževanje stopnje rodnosti, pa je na drugi strani za Slovenijo značilno tudi upadanje umrljivosti in podaljševanje pričakovanega trajanja življenja. Upadanje rodnosti skupaj s podaljševanjem trajanja življenja ljudi pa kaže na dolgoročno staranje prebivalcev Slovenije (SURS 2009b).

Mladi postajajo naložba v prihodnost zaradi zniževanja rodnosti in zaradi tega se spreminja tudi odnos do te starostne skupine.

4.3.1.2 Spremembe v izobraževalnih sistemih

Spremembe na področju dela in zaposlovanja so vplivale tudi na odnos države do izobraževalnih sistemov in njihovega vsebinskega spreminjanja. Konec osemdesetih in v začetku devetdesetih se kot posledica visoke stopnje brezposelnosti med mladimi pojavi dilema, povezana z učinkovitostjo izobraževalnih sistemov v povezavi z ekonomskimi sistemi, ter obenem dilema, povezana s prehodi med šolskim sistemom in sistemom dela. Na eni strani imamo gospodarstvo, ki potrebuje zaposlene z določeno izobrazbo v tem trenutku, na drugi pa izobraževalne sisteme, ki jim usposobljene delavce lahko ponudijo čez določeno obdobje. Pogosto se zgodi, da imamo presežek delavcev enega poklica in primanjkljaj drugega. Zaradi tega je v preteklosti pogosto prihajalo do spreminjanja šolskega sistema (Trbanc in Verša 2002, 344).

V osemdesetih in devetdesetih letih je večina evropskih držav izvedla obsežne reforme izobraževalnih sistemov, med njimi tudi Slovenija. Reforme so temeljile predvsem na sistemih poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki naj bi ob sodelovanju delodajalcev in socialnih partnerjev postali bolj usklajeni z zahtevami trga dela. Reforma v Sloveniji je zajela institucionalne spremembe v izobraževalnem sistemu in kurikularno prenovu vzgojno-izobraževalnih programov v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah (MŠŠ v Trbanc in Verša 2002, 344-345).

Glavna načela in vrednote pri reformi izobraževalnega sistema, povzete po Beli knjigi iz leta 1996, so:

- javni sistem vzgoje in izobraževanja bi moral biti pregleden in odprt,
- moral bi biti pravno nevtralen, tako da ne bi privzemal nobene posebne ideologije, ki bi bila lahko nesprejemljiva za nekatere dele prebivalstva,
- moral bi zagotavljati možnost izbire na vseh ravneh,
- spodbujati bi moral demokratičnost in odločanje v sistemu ter
- biti kakovosten sistem ter poudarjati učenje in ne kopičenja dejstev (Ministrstvo za šolstvo in šport 1998).

Na srednješolski ravni se današnji izobraževalni sistem deli na:

- a) splošno izobraževanje, ki preko mature vodi k univerzitetnemu študiju,

- b) strokovno izobraževanje, ki se zaključi s poklicno maturo in omogoči šolanje na višješolskih ali visokošolskih strokovnih programih,
- c) poklicno izobraževanje, ki se konča z zaključnim izpitom in pogojno možnostjo nadaljevanja šolanja na višjih strokovnih programih.

Mladi imajo na ta način možnost izbiranja med različnimi potmi do poklica, ki si ga želijo. Med novjšimi pridobitvami reforme na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja pa sta uvedba dualnega sistema v programih poklicnega izobraževanja ter višje strokovne šole. Dualni sistem se izvaja v sodelovanju z delodajalci, pri čemer imajo učenci status vajenca in se približno polovico časa usposabljaajo pri delodajalcih, drugo polovico pa v šolah. Višje strokovne šole pa so dveletni višji strokovni programi, ki so močno praktično naravnani (MŠŠ 2000, v Trbanc in Verša 2002, 344-345).

V zadnjem času pa smo priča reformi tudi na področju visokega šolstva, ki jo imenujemo Bolonjski proces. Ali bo ta reforma pripomogla tudi k boljši zaposljivosti med diplomanti v prihodnosti, pa bo pokazal čas.

Bolonjski proces nosi ime po bolonjski deklaraciji, ki so jo leta 1999 podpisali ministri, pristojni za visoko šolstvo iz 29 evropskih držav, med njimi tudi iz Slovenije. Cilj bolonjske deklaracije je oblikovanje odprtega skupnega visokošolskega prostora, ki naj bi evropskim študentom in zaposlenim v visokem šolstvu omogočal prosto gibanje znotraj tega prostora, primerljivost znanj in kompetenc ter zaposljivost. Glavni cilji bolonjske deklaracije so:

- sprejetje sistema zlahka prepoznavnih in primerljivih dodiplomskih stopenj, da bi pospešili zaposlovanje evropskih državljanov ter mednarodno konkurenčnost evropskega visokega šolstva;
- sprejetje sistema z dvema glavnima študijskima stopnjama, dodiplomsko (najmanj 3 leta) in podiplomsko (magisterij, doktorat);
- vzpostavitev kreditnega sistema (ECTS – European Credit Transfer System) kot ustreznega sredstva za omogočanje širše mobilnosti študentov;
- pospeševanje mobilnosti;
- pospeševanje evropskega sodelovanja pri zagotavljanju kakovosti, tako da se razvijajo primerljiva merila in metodologije;

- pospeševanje potrebnih evropskih razsežnosti v visokem šolstvu, še zlasti v zvezi s kurikularnim razvojem, medinstitucionalnim sodelovanjem, mobilnostnimi načrti ter integriranimi programi študija, usposabljanja in raziskovanja (ŠOU v Ljubljani).

4.3.2 TRENDI IZOBRAŽEVANJA

V današnji družbi se vse bolj ceni izobrazbo in usposobljenost na trgu delovne sile, zato ni nič presenetljivega, da so se začele dvigovati izobrazbene aspiracije med mladimi. Vse več mladih se odloča za nadaljevanje šolanja po končani srednji šoli, kar pa pomeni, da se vstop mladih na trg delovne sile podaljšuje. Neugodne gospodarske razmere in pomanjkanje prostih delovnih mest silita mlade, da se odločajo za nadaljevanje šolanja in ne za vstop na trg delovne sile. Vse višji življenjski standard omogoča večini mladih, da lahko ob finančni pomoči staršev nadaljujejo šolanje. Povečane želje po izobraževanju med mladimi pa so tudi posledica spoznanja, da višja izobrazba pomeni način za pridobitev boljšega poklicnega položaja na trgu delovne sile, višje dohodke in karijerne možnosti. V zadnjem času je širitev izobraževalnih sistemov pripeljala do tega, da so pri izobraževanju možni različni vstopi in izstopi, široka paleta študijskih programov pa daje možnost, da vsak najde pravo smer zase (Trbanc in Verša 2002, 345).

4.3.3 POVEČANA PROŽNOST ZAPOSLOITVENIH MOŽNOSTI

Obdobje recesije je v razvoju razvitih družb s seboj prinesla povečano prožnost ali fleksibilizacijo na vseh področjih državne blaginje in trg delovne sile ni bil izjema. Visoke stopnje brezposelnosti in pomanjkanje prostih delovnih mest na trgu delovne sile so kot rešitev postavile v ospredje njegovo fleksibilizacijo. Fleksibilizacija na trgu delovne sile se kaže tako na področju delovnega časa, sklenitve pogodb o zaposlovanju, kot na področju delovne zakonodaje in plačila za delo. »Fleksibilizacijo bi torej lahko v širši obliki definirali kot vse ukrepe, ki omogočajo hitrejšo prilagajanje in reagiranje na informacije iz okolja, z drugimi besedami, kot ukrepe, ki odstranjujejo ovire za nemoteno delovanje idealnega trga (delovne sile)« (Ignjatović 2002a, 42).

Globalizacija, tehnološki razvoj in povečane potrebe po fleksibilnosti delovne sile so prinesle spremembe na trgu delovne sile. Te so mlade, ki vstopajo na trg dela, v večji meri kot starejše

starostne skupine zajele kot novi zaposlitveni vzorci, pomanjkanje delovnih mest in brezposelnost. Mladi se na trgu delovne sile srečujejo z večjim številom netipičnih zaposlitev, predvsem z zaposlitvami s skrajšanim delovnim časom ter delom za določen čas (Trbanc in Verša 2002, 346).

V zadnjih desetletjih je v Evropi močno naraslo število mladih, ki opravljajo študentsko delo. Študentom opravljanje občasnih del in del za krajši delovni čas pomeni vir zaslužka v času študija, hkrati pa na ta način pridobijo potrebne delovne izkušnje, na podlagi katerih so kasneje lažje zaposljivi. Povpraševanje po študentskem delu je med delodajalci vse bolj priljubljeno, saj je to delo močno fleksibilno in hkrati relativno poceni. Pogosto se zgodi da delodajalci svoje potrebe po delovni sili nadomeščajo s študenti, kar pa posledično vpliva tudi na večjo brezposelnost med mladimi, ki se po šolanju znajdejo na trgu delovne sile (Trbanc in Verša 2002, 346-347).

Število stalnih in tipičnih oblik zaposlovanja v zadnjem času upada, zato ni nič presenetljivega, da je opravljanje netipičnih oblik zaposlitve med mladimi vse pogostejše. Stalne oblike zaposlitve so še vedno pogoste pri povpraševanju po visoko usposobljeni delovni sili, medtem ko so mladi s slabšo izobrazbo prepogosto izpostavljeni slabšim zaposlitvenim možnostim (med katerimi prevladujejo netipične oblike zaposlitve) in brezposelnosti. »Polarizacija v zaposlitvenih priložnostih ter splošno pomanjkanje dobrih, stalnih zaposlitev za mlade nasploh pomeni opazno povečanje negotovosti pri prehodu iz šolanja v zaposlitev« (Trbanc in Verša 2002, 347).

5 POLOŽAJ MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE V SLOVENIJI

Prebivalstvo Slovenije se dolgoročno - kot v mnogih drugih državah - stara zaradi podaljševanja življenjske dobe in upada rodnosti. Dolgoročno stagniranje in zmanjševanje deleža mladih pa vplivata tudi na zmanjševanje skupine delovno sposobnega prebivalstva, del katerega je aktivno prebivalstvo. Demografske napovedi opozarjajo, da naj bi se od leta 1987 do leta 2020 skupina delovno sposobnega prebivalstva zmanjšala za kar 3,5%, kar pomeni, da se bo aktivno prebivalstvo vse bolj staralo (Trbanc in Verša 2002, 352).

V letih 2006 in 2007 je v Sloveniji prišlo do večjega zmanjševanja stopnje brezposelnosti, kar pa lahko povežemo s precejšnjo pospešitvijo rasti zaposlenosti in gospodarske rasti, ki sta bili zaznani v teh letih. Kljub vsemu pa stopnje brezposelnosti kažejo na slabšanje relativnega položaja žensk, saj se je stopnja brezposelnosti med žensko populacijo zniževala počasneje v primerjavi s stopnjo brezposelnosti pri moških. Najbolj se je v tem obdobju zmanjšala brezposelnost med mladimi (15-24 let), ki pa je še vedno relativno visoka, saj je dvakrat višja kot stopnja brezposelnosti celotnega prebivalstva. Na še vedno visoko stopnjo brezposelnosti med mladimi vplivata tudi nizka stopnja delovne aktivnosti med mladimi oz. visoka stopnja njihove vključenosti v izobraževanje ter organiziranost strokovnega in poklicnega izobraževanja. K zmanjševanju stopnje brezposelnosti pa vplivata tudi zmanjševanje generacije mladih, ki vstopa na trg dela, ter odlašanje vstopa na trg dela zaradi vključevanja v nadaljnje izobraževanje (UMAR 2009, 20).

5.1 ANALIZA STANJA V EVROPI

Evropa se sooča z različnimi demografskimi izzivi, ki pa povečujejo odvisnost v razmerju med delovno aktivnim in upokojenim prebivalstvom. Generacija »baby boom« se je pričela upokojevati, podaljšuje se pričakovana življenjska doba, stopnje rodnosti pa so se zmanjšale in se še zmanjšujejo. Leta 1960 je bila stopnja rodnosti v EU15 2,59, leta 2004 pa se je zmanjšala na 1,54. Starostna skupina mladih do 24. leta je leta 2006 znašala 28,6 % celotne EU27 populacije, leta 1950 pa je delež mlajših od 25 let v EU25 znašal kar 40 % (Lukič 2008, 10).

Trend rodnosti v zadnjih letih, ki vztrajno pada, nakazuje, da se Evropa sooča s staranjem prebivalstva. Na trg dela staranje prebivalstva vpliva tako, da se iz leta v leto zmanjšuje delež mladih, na drugi strani pa se delovno aktivno prebivalstvo stara. Dolgoročno predstavlja to problem, saj bo na trgu dela vse manj mladih, ki bodo skrbeli za starejše.

Stopnja zaposlenosti v starostni kategoriji 15-25 let je pričakovano nižja kot v celotni populaciji predvsem zaradi izobraževanja, ki se iz leta v leto podaljšuje. V drugem četrtletju leta 2006 je bila stopnja brezposelnosti med mladimi (15-24 let) 36,0 %, kar je skoraj za polovico manj v primerjavi s 64,3-odstotno stopnjo zaposlenosti populacije med 15. in 64. letom. Mladi, ki dobijo zaposlitev, so bolj izpostavljeni delnim in začasnim zaposlitvam, kot

se to dogaja drugim starostnim skupinam. V Evropi je bil v drugem četrtletju leta 2007 delež mladih z delnimi zaposlitvami skoraj 26-odstoten, medtem ko je bilo začasno zaposlenih kar 40,7 % mladih do 24 let (Lukič 2008, 11).

Stopnja brezposelnosti med mladimi (15-24 let) je v zadnjih nekaj letih v EU27 upadla, vendar je še vedno dvakrat višja kot splošna stopnja brezposelnosti, ki je 7,0 %. Skupna stopnja brezposelnosti mladih med 15. in 24. letom je v letu 2006 znašala 17,5 % (Lukič 2008, 12).

Tabela 5.1: Izobrazba in zaposlenost mladih v Evropi

	Pridobljena izobrazba*		Stopnja brezposelnosti januar 2007		Stopnje zaposlenosti v drugem četrtletju 2006	
	20-24 let	25-64 let	Mladi (15-24 let)	Skupno	Mladi (15-24 let)	Skupno (15-64 let)
EU 27	77,4	69,3	16,8	7,5	36,0	64,3
EU 25	77,5	69,1	16,5	7,5	36,9	64,6
Slovenija	90,5	80,3	10,2	5,0	35,3	67,1

Vir: EUROSTAT v Lukič (2008, 13-14).

(* Delež populacije z določenim starostnim okvirjem, ki je dokončala vsaj višjo srednjo šolo.)

Kot vidimo na tabeli 5.1, Slovenija izstopa nad povprečjem EU27 in EU25 po deležu dokončane višje srednje šole, in to tako v kategoriji mladih od 20 do 24 let kot v kategoriji od 25 do 64 let. Stopnja brezposelnosti med mladimi in v skupni kategoriji (15-64 let) je nižja v Sloveniji v primerjavi z EU25 kot EU27, medtem ko je stopnja zaposlenosti v drugem četrtletju 2006 med mladimi v Sloveniji nižja kot v EU27 in EU25.

Negativni demografski trendi vplivajo na stopnjo brezposelnosti mladih, na žalost pa ne na pozitiven način. Delež mladih v delovno aktivni populaciji je že padel pod petino, in sicer zaradi podaljševanja izobraževanja in posledično kasnejšega vstopa na trg dela, od leta 2003 do leta 2015 pa je predviden še dodatni 3-odstotni upad mladih v delovno aktivni populaciji. V letu 2005 je vsaj višjo srednješolsko izobrazbo zaključilo več kot tri četrtine mladih med 20. in 24. letom starosti, kar je več kot v generaciji med 25. in 64. letom. Podatki kažejo, da višja izobrazba zagotavlja boljše zaposlitvene možnosti, kar potrjujejo tudi podatki, da je bil delež brezposelnih, starih od 25 do 64 let, ki so končali visoko izobrazbo, le 4,7 % v letu 2004, medtem ko je bil delež brezposelnih iste starostne kategorije s končano višjo srednješolsko izobrazbo 8,3 %. Kljub vse višji izobrazbi mladih ob vstopu na trg delovne sile

pa mladi zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj v večji meri pridobijo zaposlitev v zunanjem, fleksibilnem segmentu trgu dela. V območju EU25 je kar 41,5 % mladih med 15. in 24. letom zaposlenih prek pogodb za določen čas, delež takih zaposlitev v starostni skupini med 15. in 64. letom pa je le 15,1 % (Lukič 2008, 14-15).

Prehod v družbo znanja se je veliko bolj dotaknil ženskega dela populacije. V starostni skupini med 30. in 34. letom je v letu 2005 imelo 30 % žensk in le 27 % moških dokončano terciarno izobrazbo. Ob tem pa so ženske bolj prisotne v storitvenem sektorju, šolstvu in zdravstvu, moški pa prevladujejo v naravoslovno tehničnem segmentu. Kljub višji izobrazbi žensk pa se le-te še vedno spopadajo z višjo stopnjo brezposelnosti v primerjavi z moškimi delom populacije (Lukič 2008, 15-16).

Na podlagi zgoraj navedenega sklepamo, da v 21. stoletju še vedno prevladujejo ženske v poklicih, ki zahtevajo skrb in nego, medtem ko moški prevladujejo v zaposlitvah, kjer je potrebna fizična moč. Še vedno je opaziti neenakopravnost med moškimi in ženskami pri zaposlovanju, kar kaže tudi višja stopnja brezposelnosti med ženskami. Kljub zakonskim regulacijam so ženske zaradi materinstva še vedno v slabšem položaju kot moški pri iskanju zaposlitve, saj delodajalci - glede na večjo stopnjo brezposelnosti žensk - preferirajo zaposlitev moških, in to kljub višji izobrazbi žensk.

5.2 ANALIZA STANJA V SLOVENIJI

5.2.1 POGLED S TRGA DELA

Slovenija se - kot ostale evropske države - srečuje s staranjem prebivalstva. Povprečna starost prebivalcev v Sloveniji se je konec leta 2006 povzpela na 40,8 let; na 100 prebivalcev, starih manj kot 15 let, pa je živelo 114 prebivalcev, starejših od 65 let. Napovedi so, da bo delež starih do 14 let padel iz 14,6 % leta 2004 na 12,8 % do leta 2050, delež starejših od 65 let pa naj bi se podvojil. Do leta 2050 za Slovenijo napovedujejo, da naj bi doživela kar 33-odstotni upad delovno aktivnega prebivalstva (Lukič 2008, 29).

Mladi med 15. in 24. letom so leta 2006 predstavljali 13,7-odstotni delež celotne populacije. Stopnja delovne aktivnosti v tej populaciji pa je istega leta bila 35 %, med moškimi v isti

populaciji 37,1 %, med ženskami pa le 29,5 %. Delež delovne aktivnosti v starostni skupini med mladimi od 14 do 24 let je nižji kot v celotni delovni populaciji zaradi izobraževanja, medtem ko razliko med stopnjami med moško in žensko populacijo iste starostne skupine lahko pripišemo diskriminaciji žensk (Lukič 2008, 29).

Delež delnih zaposlitev v skupni zaposlenosti v Sloveniji narašča, kar je posledica povečevanja prilagodljivosti trga dela. Zaposlenost s krajšim delovnim časom povečuje fleksibilnost tako na ravni povpraševanja kot ponudbe. »Za podjetje se z uporabo delnih zaposlitev povečujejo možnosti prilagajanja obsega opravljenih delovnih ur ter s tem obsega proizvodnje in stroškov dela. Na strani ponudbe delovne sile pa se delne zaposlitve največkrat pojavljajo kot možnost za lažje usklajevanje poklicnega in družinskega življenja« (UMAR 2009, 27). Podatki pa kažejo, da delne zaposlitve povečujejo tveganje revščine. Mlade, ki vstopijo na trg dela, v večji meri kot starejše kategorije na trgu delovne sile zaznamujejo zaposlitvene negotovosti. Mladi od 14 do 24 let so bili v drugem četrtletju leta 2006 v 31,5 % zaposleni v delnih zaposlitvah. Kot vidimo na tabeli 5.2, se delež delnih zaposlitev v starostni skupini od 15. do 64. leta povečuje, kar je posledica povečanja teh zaposlitev ravno med mladimi (15-24 let). Delež delno zaposlenih mladih je bil leta 2007 za dobrih 16 % večji kot v letu 2000, kar pa lahko pripišemo tudi povečanemu obsegu študentskega dela (UMAR 2009, 26-28).

Tabela 5.2: Deleži delnih zaposlitev po starostnih skupinah, Slovenija, 2000-2007, v % od vseh delovno aktivnih

	15-24 let	25-49 let	50-64 let	15-64 let
2000	13,4	3,3	10,0	5,3
2001	15,8	3,3	8,2	5,3
2002	17,6	3,5	8,9	5,8
2003	21,8	3,3	7,9	5,8
2004	29,1	4,4	12,0	8,3
2005	30,1	4,3	9,5	7,8
2006	29,8	4,3	10,4	8,0
2007	29,8	3,9	11,6	8,1

Vir: Eurostat v UMAR (2009, 27).

Hitra rast deleža začasnih zaposlitev uvršča Slovenijo vse višje med državami EU. Slovenija je s 63,8-odstotnim deležem po razširjenosti začasnih zaposlitev med mladimi v samem evropskem vrhu. Kot vidimo na tabeli 5.3, je delež začasnih zaposlitev leta 2007 znašal 18,4

%, med mladimi od 15 do 24 let pa 68,3 %. Razširjenost začasnih zaposlitev je torej še posebej velika med mladimi (Lukič 2008, UMAR 2009).

Tabela 5.3: Deleži začasnih zaposlitev v skupni zaposlenosti po starostnih skupinah, Slovenija, 2000-2007, v %

	15-24 let	25-49 let	50-64 let	15-64 let
2000	43,2	9,5	6,6	12,8
2001	51	8,8	4,8	13
2002	52,9	10,8	6	14,6
2003	53	10,2	4,4	13,5
2004	63,1	13,6	7,7	17,8
2005	62,5	13,5	6,2	17,2
2006	64,2	13,1	6,5	17,1
2007	68,3	14	6,7	18,4

Vir: Eurostat v UMAR (2009, 27).

Stopnja anketne brezposelnosti med mladimi (15-24 let) je junija 2007 v Sloveniji znašala 15,5 %. Ta stopnja pa se razlikuje po regijah. Praviloma mladi težje najdejo zaposlitev na tistih regionalnih trgih, kjer je stopnja brezposelnosti nadpovprečna. Za Slovenijo velja, da je stopnja brezposelnosti najvišja v pomurski, zasavski in podravski regiji, najnižja pa v goriški, gorenjski in obalno-kraški regiji.

Tabela 5.4: Izobrazba in zaposlenost mladih po slovenskih regijah

Statistična regija	Delež prebivalstva med 25. in 64. letom s terciarno izobrazbo (%) v 2005	Stopnja registrirane brezposelnosti (%) v 2005
Pomurska	11,4	17,1
Podravska	18,3	13,5
Koroška	16,5	10,6
Savinjska	16,1	12,7
Zasavska	13,8	13,8
Spodnjeposavska	9,6	11,5
Jugovzhodna Slovenija	17,5	8,8
Osrednjeslovenska	28,2	7,6
Gorenjska	19,8	7,3
Notranjsko-Kraška	25,2	7,9
Goriška	20,6	6,5
Obalno-Kraška	21,4	7,5

Vir: SURS v Lukič (2008, 31).

Ob naraščajočem pomenu izobrazbe v današnji družbi bi lahko sklepali, da imajo regije z najvišjim deležem prebivalstva z dokončano terciarno izobrazbo najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti. To lahko vidimo tudi na tabeli 5.4, kjer osrednjeslovenska in notranjsko-kraška regija izstopata po višjem deležu izobrazbe v primerjavi z ostalimi regijami, obenem pa imata tudi najnižje stopnje registrirane brezposelnosti. Na drugi strani pa ima pomurska regija najnižjo stopnjo dokončane terciarne izobrazbe, kar pa se odraži v najvišji stopnji brezposelnosti. Iz zgoraj navedenega lahko sklepamo, da višja izobrazba pomeni tudi večje možnosti za zaposlitev.

Na eni strani imamo mlade, ki vztrajno iščejo zaposlitev, vendar so na drugi tudi taki, ki so nad iskanjem zaposlitve obupali ali pa so podzaposleni. Koliko je tako imenovanih obupancev v Sloveniji, ni znano, lahko pa jih najdemo med približno 8 tisočimi neaktivnimi prebivalci, ki zaposlitve ne iščejo, ali pa med 42.183 osebami, ki so bile v letu 2006 odjavljene z Zavoda za zaposlovanje iz razlogov, ki ne pomenijo zaposlitve (Lukič 2008, 31).

Tabela 5.5: Povprečna registrirana brezposelnost od leta 2000 do leta 2007 po stopnjah izobrazbe v %

	Stopnja izobrazbe							
	Skupaj	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII. + VIII.
2000	100	40,8	6,5	1,6	25,6	21,0	2,4	2,1
2001	100	40,5	6,5	1,5	25,3	21,5	2,2	2,4
2002	100	40,5	6,5	1,4	24,9	21,8	2,1	2,8
2003	100	38,1	6,1	1,3	24,2	24,2	2,1	3,9
2004	100	36,1	5,5	1,2	23,5	26,5	2,3	4,9
2005	100	35,4	5,4	1,1	23,5	27,0	2,4	5,3
2006	100	32,0	4,7	1,0	21,7	25,8	2,5	5,7
2007 januar- julij	100	27,5	3,9	0,8	17,9	22,1	2,4	5,6

Vir: ZRSZ v Lukič (2008, 32).

Tabela 5.5 kaže registrirano stopnjo brezposelnosti po stopnjah izobrazbe med letoma 2000 in 2007. Opazno je relativno naraščanje stopnje brezposelnosti med osebami s terciarno izobrazbo. Leta 2000 je bil ta delež 4,5 % in je do leta 2007 narastel na 8 %. Zanimivo pa je, da stopnje brezposelnosti v drugih stopnjah izobrazbe padajo, izjema je le V. stopnja izobrazbe. Vzrok za rast brezposelnosti oseb s terciarno izobrazbo lahko najdemo tudi v

povečanem deležu oseb s končano terciarno izobrazbo in posledično v zmanjšanem deležu tistih, ki so dokončali nižje stopnje izobrazbe.

Tabela 5.6: Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb v %

Starostni razred	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	jul.07
do 18 let	0,5	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
nad 18 do 25 let	21,2	22,0	21,9	23,1	22,5	20,5	15,8	12,5
nad 25 do 30 let	11,0	12,1	13,5	15,1	16,3	17,0	16,8	16,1
nad 30 do 40 let	16,6	16,6	17,7	18,4	18,6	18,9	19,0	18,6
nad 40 do 50 let	23,4	23,2	23,5	22,2	21,4	20,6	20,8	21,0
nad 50 do 60 let	26,2	24,4	21,7	19,8	19,9	21,6	25,8	29,7
60 let in več	1,1	1,2	1,2	0,9	1,0	1,0	1,5	2,0

Vir: ZRSZ v Lukič (2008, 33).

Pri analizi starostne strukture registrirano brezposelnih oseb je zaznati določene premike. Na tabeli 5.6 vidimo, da se je stopnja registrirane brezposelnosti v starostni skupini od 18 do 25 let zmanjšala iz 21,2 % leta 2000 na 12,5 % leta 2007, medtem ko se je v istem časovnem obdobju povečala stopnja brezposelnosti v starostni skupini od 25 do 30 let, in sicer iz 11,0 na 16,1 %. Leta 2006 je bilo več kot polovica diplomantov visokošolskega strokovnega in univerzitetnega študija starih med 25 in 30 let, njihov vstop na trg delovne sile pa je za del pomenil tudi prehod v brezposelnost.

Podatki Analitične službe ZRSZ potrjujejo starostno sorazmernost povprečne starosti (registrirano brezposelnih) diplomantov v Sloveniji ter dviga brezposelnosti med mladimi od 25 do 30 let. Po istih podatkih se je med letoma 1998 in 2006 število brezposelnih diplomantov, starih do 30 let, zvišalo iz 826 na 2622. Število brezposelnih mladih diplomantov, starih od 25 let do 29 let, se je dvignilo s 717 leta 1998 na 1997 konec leta 2006 (Lukič 2008, 32-33).

5.2.2 POGLED Z IZOBRAŽEVALNE SFERE

Slovenija se hitro približuje družbi znanja. Delež prebivalstva s končano terciarno izobrazbo, starega od 25 do 64 let, je v drugem četrtletju 2006 dosegel 21,5 %, kar je le 1,8 % manj kot povprečje v EU25 istega leta. Delež prebivalstva s končano splošno, srednjo ali tehnično šolo je leta 2005 dosegel 31,9 % delež prebivalstva v zgoraj omenjeni starostni skupini. V Sloveniji pa je delež osipnikov, ki je 4,3-odstoten, veliko nižji od povprečja EU25, ki znaša 15,2 %. Spodbudna je ugotovitev, da se delež diplomantov iz leta v leto povečuje. Leta 2006 je diplomiralo 8,6 % več študentov kot leta 2005, magisterij znanosti ali specializacijo je leta 2007 pridobilo 31 % več študentov kot leto poprej, v letu 2006 pa je naziv doktor znanosti pridobilo za 7 % več oseb. Skupaj z vse večjim številom mladih, ki se odločajo za izobraževanje na višjih stopnjah šolanja, se podaljšuje tudi število let šolanja, ki je v letu 2004 v povprečju znašalo 11,6 let - v populaciji od 25 do 64 let (Lukič 2008, 34-36).

V Sloveniji je v času po osamosvojitvi zaznan proces masivizacije terciarnega izobraževanja, ki je posledica trendov izobrazbe in njihove povezave s trgom delovne sile. Leta 1991 je bilo v Sloveniji vpisanih 38.151 študentov, ta številka pa je do leta 2006 narasla na 115.944, kar pomeni, da je v letu 2006 študiralo 48,2 % mladih med 19. in 23. letom. Za Slovenijo je tudi značilno, da je delež študentov, starih do 24 let, v skupnem številu študentov višji od povprečja EU (Lukič 2008, 36).

5.3 MLADI DIPLOMANTI NA TRGU DELOVNE SILE

Izobrazba je iz leta v leto bolj pomemben dejavnik, ki določa položaj posameznika na trgu delovne sile. Pravilo je, da višja izobrazba zagotavlja večjo verjetnost za zaposlitev na delovnih mestih z višjim plačilom, ugodnejšimi delovnimi pogoji, možnostmi za razvoj kariere ter samouresničevanje. Nič presenetljivega ni, da je v zadnjem času opaziti naraščanje deleža mladih, ki se odloča za vstop na trg dela po končani najvišji stopnji izobrazbe. Brezplačen študij, subvencionirana študentska prehrana, možnost dela prek študentskega servisa, številne štipendije in podobne olajšave naredijo študij še bolj privlačen za mlade. Vendar pa se ob tem pojavlja tudi naraščanje brezposelnosti med mladimi, ki so dosegli višje stopnje izobrazbe, kar pa je razlog za skrb.

V študijskem letu 2008/09 je bilo v terciarno izobraževanje vključenih 36 % moških in 58 % žensk, starih od 19 do 24 let. Terciarno izobraževanje je tudi v tem šolskem letu obiskovala skoraj polovica oseb v tej starosti skupini (SURs 2009d).

Tabela 5.7: Študentje terciarnega izobraževanja po starosti, letno, Slovenija

	2002	2005	2007	2008
Starost (Skupaj)	101.458	114.794	115.445	114.391
18 let ali manj	1.228	1.164	1.189	1.127
19 let	11.046	11.480	12.556	11.989
20 let	13.398	13.711	14.396	14.508
21 let	13.413	13.614	13.624	14.349
22 let	12.515	12.684	13.111	13.048
23 let	10.893	11.837	12.113	11.968
24 let	8.330	10.075	9.921	9.964
25 let	5.434	7.209	7.602	7.324
26 let	3.896	4.976	5.181	5.174
27 let	2.956	3.615	3.607	3.634
28 let	2.336	2.763	2.710	2.708
29 let	1.775	2.259	2.133	2.119

Vir: SURs (2009c).

Na tabeli 5.7 vidimo, da je največje število študentov starih od 19 do 24 let, potem pa z leti upada. Predpostavljamo lahko, da je večina študentov po končanem srednješolskem izobraževanju nadaljevala s študijem brez predhodnega vstopa na trg delovne sile. Vidimo tudi, da je od leta 2002 pa do leta 2008 število študentov naraslo, kar lahko povežemo z dejstvom, da se iz leta v leto povečuje vključenost mladih od 19. do 23. leta v visokošolsko in univerzitetno dodiplomsko izobraževanje.

Povečanje števila študentov, ki se odločijo za nadaljevanje študija na dodiplomskih programih, posledično pomeni tudi porast števila tistih, ki uspešno zaključijo študij in pridobijo diplomno visokošolske strokovne ravni, univerzitetne ravni ali magisterij. »Med letoma 2001 in 2003 je število diplomantov naraslo za 20,3 %, med letoma 1995 in 2003 pa kar za 191,7 %« (Verša in Spruk 2004, 4). Diplomantje, stari do 30 let, predstavljajo večino vseh diplomantov. V letu 2008 je na višjih strokovnih šolah in visokošolskih zavodih diplomiralo 17.221 študentov, med njimi kar dve tretini žensk. Visokošolsko izobrazbo 1. stopnje je doseglo dobrih 9.000 oseb, visokošolsko izobrazbo druge stopnje 6.655 študentov, visokošolsko izobrazbo 3. stopnje pa je pridobilo 1.419 študentov. Nič presenetljivega ni, da so tudi v letu 2008 prevladovali diplomanti družbenih ved, poslovnih ved in prava, najmanj

oseb pa je diplomiralo na področjih znanosti, matematike in računalništva ter kmetijstva in veterine, kar razberemo tudi iz tabele 5.8 (SURS 2009a).

Tabela 5.8: Diplomanti terciarnega izobraževanja po vrsti študijskega programa, področjih izobraževanja in spolu, Slovenija, 2008

	Skupaj		Visokošolski 1. stopnje		Visokošolski 2. stopnje		Visokošolski 3. stopnje	
	Skupaj	ženske	Skupaj	ženske	Skupaj	ženske	Skupaj	ženske
SKUPAJ	17.221	10.808	9.147	5.676	6.655	4.351	1.419	781
Izobraževanje	1.421	1.218	268	264	1.106	916	47	38
Humanistika in umetnost	981	680	74	25	752	545	155	110
Družbene, posl. vede in pravo	8.591	6.107	4.992	3.727	2.848	1.929	751	451
Znanost, matemat. in račun.	700	270	179	40	362	154	159	76
Tehnika, proizv. in pred. tehnol. ter gradb.	2.337	535	1.392	248	783	256	162	31
Kmetijstvo in veterina	425	262	222	135	170	108	33	19
Zdravstvo in sociala	1.335	1.109	800	708	471	364	64	37
Storitve	1.431	627	1.220	529	163	79	48	19

Vir: SURS (2009a).

V primerjavi z ostalimi evropskimi državami Slovenija izstopa po številu diplomantov poslovnih in administrativnih ved. V letu 2004 je bil delež diplomantov administrativnih in poslovnih študijev v Evropi 20,1 %, v Sloveniji pa je znašal kar 35,4 % (Trbanc 2007, 41).

5.3.1 BREZPOSELNI MLADI DIPLOMANTI

V letu 2004 je bila izvedena raziskava z naslovom Mladi diplomanti na trgu delovne sile. Na podlagi podatkov iz leta 2003 so raziskali značilnosti mladih diplomantov na trgu delovne sile. V nadaljevanju bom ob predpostavki, da se stanje na tem področju ni bistveno spremenilo, opisala značilnosti brezposelnih diplomantov v Sloveniji v letu 2003.

Medtem ko se je brezposelnost v celotni populaciji do nastopa zadnje gospodarske krize zmanjševala, se je v kategoriji mladih in iskalcev prve zaposlitve povečevala. Mladi so

poiskali rešitve v terciarnem izobraževanju, vendar pa dandanes le-to ni zagotovilo za kasnejšo zaposlitev, saj raziskave kažejo, da se povečuje tudi delež brezposelnih mladih z višjimi stopnjami izobrazbe. »Konec decembra 1998 je bilo med brezposelnimi 826 oseb, starih manj kot 30 let in s VII. stopnjo izobrazbe, njihov delež med vsemi brezposelnimi pa je bil 0,7 %. Konec decembra 2003 je bilo stanje drugačno, na Zavodu je bilo prijavljenih 2.499 oseb z enakimi značilnostmi, njihov delež pa je porasel na 2,6 %« (Verša in Spruk 2004, 9).

V nadaljevanju bom opisala brezposelnost mladih, starih do 30 let in s VII. stopnjo izobrazbe, ob koncu leta 2003. V sedmo stopnjo izobrazbe štejemo visokošolsko strokovno izobraževanje, univerzitetni študij ter magisterij. Kot sem že navedla, se stopnja brezposelnosti med mladimi diplomanti povečuje. Nič ni presenetljiv podatek, da je med 1.577 mladimi diplomanti, ki so konec leta 2003 iskali prvo zaposlitev, večji odstotek žensk kot moških, in da je znašal 73,3 %. Med mladimi diplomanti ni mlajših od 20 let, največji delež brezposelnih diplomantov pa je starih med 26 in 27 let. Povprečna starost brezposelnih mladih diplomantov je bila konec 2003. leta 26 let in 9 mesecev. Največji delež med njimi so predstavljali iskalci prve zaposlitve, in sicer v 63,1 %, brezposelni zaradi prenehanja zaposlitve za določen čas (24,6 %), sledili pa so jim brezposelni zaradi izteka javnega dela (4,5 %). Mladi diplomati so konec leta 2003 na zaposlitev v povprečju čakali dobrih šest mesecev, čakalna doba vseh brezposelnih pa je bila 1 leto in 10 mesecev (Verša in Spruk 2004, 9-12).

Podatki kažejo, da je med brezposelnimi mladimi diplomanti največ oseb z izobrazbo iz študijskih smeri, na katere je največ vpisa. Konec leta 2003 je bilo več kot polovica brezposelnih tistih mladih, ki so dokončali VII. stopnjo iz ekonomije, družboslovja, vzgojiteljstva in učiteljstva, prava, administracije ter zdravstva. Če jih primerjamo z dejstvom, da so največjo skupino diplomantov v letu 2003 predstavljali prav diplomanti družbenih in poslovnih ved ter prava (45,2 %), lahko vzrok za veliko brezposelnost pripišemo pomanjkanju prostih delovnih mest ter tako velikemu prilivu iz šol, da gospodarstvo ne uspe zaposliti vseh iskalcev zaposlitve na trgu dela (Verša in Spruk 2004, 14-16).

V zadnjem času je torej zaznati povečano ponudbo delovne sile, ki ima končano terciarno izobrazbo, na drugi strani pa je opaziti tudi povečano povpraševanje po delovni sili z višjimi stopnjami izobrazbe. Kaj torej povzroča, da je delež brezposelnih mladih diplomantov vedno višji? Absolutno število potreb po delavcih s terciarno izobrazbo se po letu 2000 giblje me 17

in 20 tisoč potreb letno, od tega je bilo v letu 2003 60 % potreb po zaposlitvi za določen čas. Če primerjamo število potreb po delavcih s terciarno izobrazbo ter letno število mladih diplomantov, ugotovimo, da je povpraševanje delodajalcev po delavcih dovolj veliko, da sprejme ves priliv iz izobraževanja. Zaplete pa se, ko moramo tem mladim diplomantom prišteti še vse ostale potencialne iskalce zaposlitve, ki bodo kandidirali za delovno mesto. Seštevek vseh iskalcev zaposlitve pa pokaže, da ponudba delovne sile močno presega njeno povpraševanje. Glede na to, da mladi diplomanti v večini nimajo delovnih izkušenj in da jih večina diplomira iz smeri, ki niso deficitarne, ugotovimo, da je njihov položaj na trgu dela v večji meri podvržen brezposelnosti. Zaradi pomanjkanja ustreznih delovnih mest se pogosto zgodi, da se brezposelni z višješolsko ali univerzitetno izobrazbo zaposlijo na delovnih mestih z nižjo zahtevnostjo od tiste, ki jim jo zagotavlja njihova izobrazba. Takšna rešitev iz brezposelnosti je še posebej značilna za mlade diplomante iz vrst družboslovcev, upravnih strokovnjakov ipd. (Verša in Spruk 2004, 18-22).

6 UREJANJE POLOŽAJA MLADIH NA TRGU DELOVNE SILE V SLOVENIJI

Prehod mladih iz sfere izobraževanja v sfero dela je ena izmed najbolj pomembnih točk njihovega poklicnega in osebnega razvoja. Pogosto je posameznikova poklicna pot zaznamovana s položajem, ki ga zasede ob vstopu. Posameznik je lahko prepuščen samemu sebi in svoji iznajdljivosti, lahko pa se po pomoč obrne na državo, ki mu pomaga pri vključevanju na trg dela. V Sloveniji so uveljavljene nekatere oblike prehoda mladih v zaposlitev, v devetdesetih letih pa je aktivna politika zaposlovanja dodatno posegla v te načine prehajanja mladih v zaposlitev in oblikovala številne ukrepe za izboljšanje položaja mladih na trgu delovne sile (Trbanc in Verša 2002, 356).

Politika zaposlovanja je prevzela odgovornost za reševanje pomanjkljivosti na trgu delovne sile. Gre za vrsto programov in ukrepov, s katerimi skušajo zmanjšati obseg brezposelnosti, doseči večjo usklajenost med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili ter tako preprečiti neravnovesje na trgu delovne sile. Cilji politike zaposlovanja so predvsem:

- dvigniti posameznikovo zaposljivost ter tako izboljšati konkurenčni položaj na trgu delovne sile;

- dosegati socialno integracijo;
- izboljšati možnosti zaposlovanja marginalnih skupin in tako prispevati k socialni enakosti;
- stabilizirati zaposlovanje v času recesije (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2000).

Politika zaposlovanja se deli na aktivno in pasivno. Aktivna politika zaposlovanja izvaja različne ukrepe in programe, ki so usmerjeni na usklajevanje ponudbe in povpraševanja po delovni sili. Pri tem gre predvsem za ohranjanje in ustvarjanje novih delovnih mest ter izobraževanje in usposabljanje brezposelnih, da bi dosegli in ohranjali visoke ter stabilne stopnje zaposlenosti. Pri pasivni politiki zaposlovanja pa gre za ukrepe, ki ščitijo socialni položaj posameznika in zakonsko urejajo nekatere vidike zaposlitvenih razmerij (Kopač 2002, 144-145).

V nadaljevanju se bom osredotočila na ukrepe in programe aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ), saj ta spodbuja brezposelne k aktivnemu iskanju zaposlitve.

6.1 AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

Aktivno politiko lahko najbolj strnjeno označimo kot nabor raznovrstnih programov in ukrepov, s katerimi država najbolj neposredno in selektivno posega na trg delovne sile, in to z namenom, da bi med delovno aktivne vključila čim več delovno sposobnega prebivalstva in na ta način preprečila in zmanjšala brezposelnost (Svetlik in Batič 2002, 174).

V obdobju med letoma 2007 in 2013 so glavni izzivi APZ v Sloveniji na področju zaposlovanja in brezposelnosti:

- visok delež dolgotrajno brezposelnih, ki se je v zadnjih letih celo povečal,
- strukturna brezposelnost, ki je posledica slabe izobrazbene sestave brezposelnih ter visokega deleža brezposelnih brez ali z nizko izobrazbo,
- zelo nizka stopnja zaposlenih starejših (55-64 let),
- sorazmerno visoka stopnja brezposelnosti mladih (15-24 let),
- naraščajoče število brezposelnih oseb z višjo in visoko izobrazbo,

- povečanje brezposelnosti žensk (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2009b).

Osnovni strateški cilji programa APZ pa so:

- povečevanje zaposlenosti in znižanje brezposelnosti,
- preprečevanje prehoda v dolgotrajno brezposelnost in povečevanje prehoda v zaposlitev,
- zmanjšati strukturno brezposelnost s povečevanjem zaposljivosti z dvigom izobrazbe, usposobljenosti in izboljšanjem veščin,
- povečanje prilagodljivosti in konkurenčnosti zaposlenih,
- spodbujanje novega zaposlovanja s povečevanjem števila podprtih projektov za razvoj novih zaposlitvenih možnosti,
- okrepitev socialne vključenosti (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2009b).

6.2 UKREPI, NAMENJENI MLADIM

Mladi se na trgu dela srečujejo s težavami, ki jih skušajo omiliti tudi ukrepi APZ. V obdobju tranzicijske krize in po njej je bilo mladim namenjene precej pozornosti pri njihovem zaposlovanju. Program ukrepov APZ za leto 1999 je postavil mlade kot prednostno skupino, ki so ji bili namenjeni številni ukrepi APZ (Trbanc in Verša 2002, 358).

Mladi so v letu 2009 še vedno ena izmed ciljnih skupin ukrepov APZ. Za leto 2009 so bili sprejeti štiri ključni ukrepi za zmanjševanje brezposelnosti tudi med mladimi. Ti zajemajo:

1. svetovanje in pomoč pri iskanju zaposlitve (poklicno in zaposlitveno informiranje, pomoč pri iskanju zaposlitve, razvoj in izvajanje novih oblik pomoči ter predstavitev);
2. usposabljanje in izobraževanje (programi institucionalnega usposabljanja in nacionalne poklicne kvalifikacije, programi praktičnega usposabljanja, programi izobraževanja, sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja za konkurenčnost in zaposljivost);
3. spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja (spodbujanje samozaposlovanja, subvencije za zaposlitev težje zaposljivih skupin brezposelnih oseb, povračilo stroškov dela, spodbujanja prilagodljivosti delovne sile in podjetij, ohranitev in odpiranje novih delovnih mest);

4. program za povečevanje socialne vključenosti (spodbujanje socialnega vključevanja in delovne aktivnosti) (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2009a).

Mladi imajo na voljo v okviru prvega sklopa ukrepov svetovanje in informiranje s področja trga delovne sile in zaposlovanja. V okviru svetovanja jim predstavijo poklice, možnosti za izobraževanje in zaposlovanje v določenih poklicih s pomočjo telefonskih informacij ter individualnega in skupinskega informiranja. Mladim že pred vstopom v srednješolsko izobraževanje svetujejo pri izbiri poklica oz. izbiri srednješolskega izobraževanja. Svetovanje pa se nadaljuje tudi pri izbiri terciarnega izobraževanja (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2009a).

V okviru drugega sklopa pomoči mladim brezposelnim nudijo delavnice za razvijanje spretnosti in znanj za povečanje zaposlitvenih možnosti. Za absolvente in diplomante, ki ne najdejo zaposlitve, izvajajo program usposabljanja na delovnem mestu in subvencioniranje za zaposlitev. Namen tega programa je, da aktivirajo študente v absolventskem stažu, da aktivno pristopijo k pridobivanju znanja in veščin, ki jih potrebujejo za lažji vstop na trg delovne sile. Program PUM (projektno učenje za mlajše odrasle) je namenjen brezposelnim osebam do 26. leta starosti, ki so predčasno opustili šolanje. Namen PUM-a je spodbuditi mlade brezposelne, da se vrnejo v izobraževanje ali se zaposlijo, ter povečati njihovo splošno izobraženost. PUM torej vključuje aktivnosti, ki udeležencem pomagajo izboljšati splošno razgledanost in prožnost mišljenja ter pridobiti funkcionalna znanja, ki so potrebna za uspešno ponovno vključevanje v šolsko okolje (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2009a).

Tretji sklop ukrepov je namenjen spodbujanju zaposlovanja. V okviru tega se izvaja številne ukrepe, ki v večini temeljijo na državni pomoči. Ti ukrepi so spodbujanje samozaposlovanja, subvencioniranje zaposlovanja težje zaposljivih skupin brezposelnih oseb, spodbujanje prilagodljivosti delovne sile in podjetij, ohranjanje delovnih mest ipd. Spodbujajo torej zaposlovanje težje zaposljivih brezposelnih oseb, med katere spadajo tudi mladi, ki so zaključili suficitarne izobraževalne programe (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2009a).

V okviru četrtega sklopa ukrepov so tudi javna dela. »Javna dela so namenjena spodbujanju razvoja novih delovnih mest in ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti brezposelne osebe. S pomočjo programa javnih del se ob finančni pomoči države brezposelna oseba zaposli za

določen čas” (Trbanc in Verša 2002, 359). Cilj programa javnih del je znižanje števila brezposelnih oseb, njihovo aktiviranje in socializacijo, ki vključujeta ohranitev ali razvoj delovnih sposobnosti (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2009a).

V letu 2008 so izvajali program spodbujanja zaposlovanja mladih brezposelnih oseb in ta se nadaljuje tudi v letu 2009. Cilj programa je povečati zaposljivost brezposelnih mladih oseb s spodbujanjem subvencioniranega zaposlovanja težje zaposljivih oseb, ki so mlajše od 25 let, in tistih, ki so iskalci prve zaposlitve (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2009a).

6.3 ŠTIPENDIRANJE, PRIPRAVNIŠTVO IN VAJENIŠTVO

V Sloveniji so tradicionalno razviti tudi štipendiranje, pripravništvo in vajeništvo, ki so trije glavni načini načrtovanega prehoda iz izobraževanja v zaposlitev.

»Štipendiranje je sistem financiranja izobraževanja mladih, v katerem šolajoči se mladi prejemajo določena sredstva za čas izobraževanja« (Trbanc in Verša 2002, 356). Pogoji za pridobitev štipendije so različni, in sicer od socialne ogroženosti mladih pa do pomembnosti kadrov za poslovanje podjetij. Dajalci štipendij so lahko dobrodelne ustanove, izobraževalne fundacije, izobraževalne ustanove same, podjetja ali država. V Sloveniji lahko mladi, ki se izobražujejo, zaprosijo za:

- državne štipendije, ki so namenjene mladim, ki zaradi slabih materialnih razmer ne bi mogli doseči primerne izobrazbe;
- kadrovske štipendije, ki jih podeljujejo organizacije in delodajalci v skladu s svojimi kadrovskimi potrebami in si tako srednjeročno zagotovijo ustrezen kader;
- Zoisove štipendije so namenjene izrazito nadarjenim dijakom in študentom, in sicer z namenom, da bi spodbujali in motivirali najboljši del šolajoče se mladine že na začetku njene poklicne poti;
- štipendije za Slovence v zamejstvu in Slovence po svetu in
- štipendije na podlagi vzajemnosti za državljane drugih držav.

V šolskem in študijskem letu 2008/09 je državno štipendijo prejemale 37.871 študentov in dijakov, Zoisovo štipendijo 3.617, kadrovske štipendije pa 1.131 študentov (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve 2009c).

Mladim štipendije torej olajšajo izobraževanje in jim lahko zagotavljajo zaposlitev po končanem izobraževanju; v primeru kadrovske štipendije se je namreč štipendist dolžan zaposliti v podjetju, ki mu je štipendijo za njegovo šolanje izplačevalo.

Pripravnništvo ureja način vključevanja mladih v njihovo prvo zaposlitev, saj številni mladi s svojo delovno kariero začnejo ravno z njim. Je prva zaposlitev, ki je ustrezna vrsti in stopnji strokovne izobrazbe, njegovo bistvo pa je časovna omejenost. Pripravnništvo omogoča delodajalcu, da presodi delavčevo ustreznost, pripravniku pa zagotavlja vpogled v celotni delovni proces (Trbanc in Verša 2002, 357).

Vajeništvo je del dualnega izobraževanja, ki omogoča mladim izobraževanje neposredno z delovno prakso. Skozi triletno izobraževanje vajenci svoje teoretično znanje izpopolnjujejo s praktičnim delom v delavnicah neposredno pri delodajalcih. Vključevanje v delovno okolje omogoča tako vajencu kot delodajalcu prilagajanje na morebitno bodoče skupno delo (Trbanc in Verša 2002, 357-358).

7 ZAKLJUČEK

Vse do začetka 70. let prejšnjega stoletja je na trgu delovne sile prevladovala trajna zaposlitev za nedoločen čas, stopnje brezposelnosti pa so bile nizke. Prehod v tržno gospodarstvo in transformacijska kriza pa sta povzročila številne spremembe tudi na trgu delovne sile. Strukturne spremembe in pomanjkanje delovnih mest so povzročili povečanje števila brezposelnih in porast stopnje brezposelnosti. Brezposelnost pa ni enakomerno porazdeljena med vsemi socialnimi in demografskimi kategorijami na trgu dela. Iskalci prve zaposlitve, ženske, starejši od 40 let, brezposelni nad eno leto, tisti brez strokovne izobrazbe ter med njimi tudi mladi do 26 let so najbolj prizadete skupine na trgu delovne sile.

Stopnja brezposelnosti se je od osamosvojitve Slovenije pa do začetka zadnje gospodarske krize postopno zmanjševala. Gospodarska kriza pa je povzročila ponovno povečevanje deleža brezposelnih. Prehod v družbo znanja, v kateri vse bolj v ospredje prihaja pomen izobrazbe, je povzročil, da se vse bolj povečuje delež terciarno izobraženih na trgu dela. Nič

presenetljivega ni, da se posledično vse več mladih odloča za nadaljevanje šolanja na terciarni ravni, kar pa je pripomoglo k zmanjšanju stopnje brezposelnosti med mladimi do 26 let. Naslednji vzrok za zmanjšanje stopnje brezposelnosti med mladimi v zadnjem desetletju pa lahko iščemo tudi v zmanjševanju rodnosti in posledično nižjem deležu mladih do 26 let v celotni delovno aktivni populaciji.

Kljub temu da se je stopnja brezposelnosti med mladimi zmanjšala, pa je le-ta še vedno dvakrat višja kot v celotni delovno aktivni populaciji. Vzrok za to lahko najdemo tudi v neskladju med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili ter v pomanjkanju delovnih izkušenj med mladimi iskalci zaposlitve, slednje pa delodajalci cenijo skoraj tako kot izobrazbo.

V začetku diplomske naloge sem si zastavila dve hipotezi, ki se glasita:

H1: Položaj mladih diplomantov ob vstopu na trg dela se slabša.

H2: Mladi diplomantje ob vstopu na trg dela v večini ne dobijo zaposlitve, ki ustreza njihovi izobrazbi.

Potrebe po izobraževanju v družbi znanja se povečujejo in posledično se je povečal tudi delež študentov in diplomantov terciarnega izobraževanja. Večji delež oseb s terciarno izobrazbo pa pomeni zmanjšanje deleža populacije z nižjimi stopnjami izobrazbe, zaradi česar se je brezposelnost povečala tudi med diplomanti. To kažejo tudi raziskave, saj se je brezposelnost med osebami s končano terciarno izobrazbo od leta 2000 do 2007 skoraj podvojila. Mladi diplomanti pa so ravno zaradi mladosti in pomanjkanja delovnih izkušenj pogosto v slabšem položaju v primerjavi s starejšimi iskalci zaposlitve. Na podlagi analize brezposelnosti v Sloveniji in Evropi lahko potrdim prvo hipotezo - položaj mladih ob vstopu na trg dela se slabša.

Potrebe po vse bolj izobraženem kadru so v družbi znanja v ospredju, vendar je nasičenost trga z diplomanti, predvsem iz družboslovnih področij, pripeljala do tega, da morajo diplomanti pogosto sprejeti zaposlitev, ki ne ustreza njihovi izobrazbi ali smeri študija. Vendar če želijo biti zaposleni, jim ne preostane drugega. Glede na zbrane podatke lahko trdim, da se pogosto zgodi, da mladi diplomanti ob vstopu na trg dela ne dobijo zaposlitve, ki ustreza njihovi izobrazbi, a v želji po zaslužku in zaposlitvi sprejmejo zaposlitev, ki ne ustreza njihovi izobrazbi. Pogosteje se to dogaja pri diplomantih suficitarnih smeri izobraževanja. Ali

se to dogaja v večini, pa - glede na zbrane podatke - ne morem z zagotovostjo trditi. Na podlagi prebranega in pomanjkanja podatkov pa druge hipoteze, ki pravi, da mladi diplomantje ob vstopu na trg dela v večini ne dobijo zaposlitve, ki ustreza njihovi izobrazbi, niti ne potrjujem niti ne zavračam.

Država iz leta v leto izvaja številne ukrepe (aktivna politika zaposlovanja, sistem štipendiranja, pripravništva in vajeništva), ki urejajo prehode mladih iz izobraževanja na trg dela, ter na ta način skušajo zmanjšati stopnjo brezposelnosti tudi med mladimi iskalci zaposlitve. Ukrepi aktivne politike zaposlovanja imajo med svojimi glavnimi izzivi tudi sorazmerno visoko stopnjo brezposelnosti med mladimi do 24 let in naraščujoče število brezposelnih s končano terciarno izobrazbo. Ukrepi APZ, namenjeni mladim, vsebujejo tako svetovanje že pri izbiri šolanja, pomoč pri iskanju zaposlitve, kakor tudi subvencioniranje zaposlitve mladih. Država torej s svojimi ukrepi veliko pripomore k vključevanju mladih na trg dela in zmanjševanju njihove brezposelnosti, vendar menim, da bi lahko že v času šolanja mlade seznanjali z njihovimi morebitnimi bodočimi delodajalci. Na podlagi lastnih izkušenj menim, da je svetovanje mladim pri izbiri terciarnega izobraževanja pomnajkljivo. Delavci Zavoda za zaposlovanje bi lahko organizirali vsem dijakom zaključnih letnikov enourno predavanje, na katerem bi predstavili deficitarne poklice in na ta način mlade spodbudili k vpisu na le-te. Na ta način bi mlade usmerjali k izobraževanju, ki jih ob koncu le-tega ne bi vodila na Zavod za zaposlovanje, temveč k zaposlitvi.

Kljub temu da se je stopnja brezposelnosti med mladimi zmanjševala, pa je v zadnjem času opaziti porast stopnje brezposelnosti med mladimi s končano terciarno izobrazbo. Trg delovne sile ima v nekem trenutku potrebe po določeni izobrazbi kadra, da pa mu izobraževalni sistem le-tega priskrbi, je potrebno daljše obdobje. Zaradi tega pogosto prihaja do neskladja med ponudbo delovne sile in povpraševanjem po njej. V zadnjem času smo bili priča številnim reformam tudi v šolstvu, katerim je skupno to, da bi šolajoče se opremili z najnovejšim znanjem in zapolnili potrebe na trgu dela. Smer šolanja je izbira posameznikov, zato že dalj časa prevladuje vpis na družboslovne smeri študija, medtem ko je opazen primanjkljaj na naravoslovnih fakultetah. Ponudba delovne sile je prenasočena z diplomanti družboslovnih smeri, medtem ko je veliko potreb po diplomantih naravoslovnih smereh, zato ni presenetljivo, da se diplomanti z družboslovnih smeri, kljub končani terciarni ravni izobrazbe, v večji meri srečujejo z brezposelnostjo ob vstopu na trg dela. Menim, da je za zmanjšanje deleža brezposelnih med terciarno izobraženimi nujno sodelovanje izobraževalnih ustanov z

delodajalci oziroma trgom dela. V prihodnje bi bilo treba temeljiteje preučiti in predvideti potrebe po izobrazbi na trgu dela in na ta način razpisati mesta za vpis na fakultete. Menim, da bi zmanjšanje števila vpisnih mest na družboslovnih smereh in spodbujanje mladih za vpis na naravoslovne študije povečala vpis na naravoslovne fakultete. Na ta način bi dolgoročno pridobili več naravoslovno izobraženega kadra, ki bi zadovoljil potrebe na trgu. Na drugi strani pa bi ob zmanjšanem številu družboslovnih diplomantov in hkratnem povečanju naravoslovnih zmanjšali tudi število brezposelnih s terciarno izobrazbo.

Izobraževalni sistem mlade opremlja z najnovejšim teoretičnim znanjem, vendar je pogosto problem, da mladi le-tega ne znajo uporabiti v praksi. Menim, da bi v izobraževanje morali vključiti več praktičnega usposabljanja v povezavi z delodajalci, na podlagi katerega bi bili mladi ob vstopu na trg dela opremljeni ne le s teorijo, temveč tudi s prakso, na podlagi katere bi lahko delodajalci sklepali na delovne izkušnje. Vse več mladih v času šolanja dela preko študentskega servisa in si na ta način pridobiva delovne izkušnje. Menim, da bi delodajalci v povezavi s študentskimi servisi lahko naredili bazo ocen dela študentov, ki bi bila dostopna vsem delodajalcem. Delodajalci bi lahko na tak način pridobili podatke o delovnih izkušnjah mladih iskalcev zaposlitve, saj je pogosto prav pomanjkanje delovnih izkušenj razlog, da delodajalci raje zaposlijo starejše in izkušene kandidate. Na ta način bi mlade postavili v enakovreden položaj z drugimi, predvsem starejšimi iskalci zaposlitve.

Sistem štipendiranja mladih v času šolanja je eden izmed načinov, preko katerega lahko mladi pridobijo kasnejšo zaposlitev. V primeru kadrovske štipendije se je štipendist zavezan zaposliti pri štipenditorju po končanem študiju, kar pa ne velja v primeru državnih ter Zoisovih štipendij. Obstaja baza Zoisovih štipendistov, do katere imajo dostop delodajalci, vendar menim, da bi enako lahko naredili tudi s štipendisti državnih štipendij. Na ta način bi delodajalci lahko že v času šolanja prišli v kontakt s študenti in jih že v času šolanja uvajali v svoje delo.

Brezposelnost je vsakdanji problem sodobnih družb, ki pa jo z različnimi ukrepi poskušajo zmanjševati in regulirati. Povečane potrebe po izobraženem kadru so povečale udeležbo v terciarnem izobraževanju predvsem v skupini mladih. Morebitno zmanjšanje brezposelnosti v prihodnosti pa bi lahko bila tudi rezultat podrobnejšega usklajevanja med izobraževalnimi sistemi in delodajalci.

8 LITERATURA

1. Ignjatović, Miroljub. 2002a. *Družbene posledice povečanja prožnosti trga delovne sile*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. --- 2002b. Trg delovne sile v Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 12-30. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Kopač, Anja. 2002. Pasivna politika zaposlovanja – sistemi socialne varnosti za primer brezposelnosti. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 144-169. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Lukič, Goran. 2008. *Strategija zaposlovanja mladih v družbi znanja. 1. knjiga. Analiza stanja*. Ljubljana: Študentska organizacija Slovenije.
5. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 2000. *Akcijski program zaposlovanja v Sloveniji za leto 2000 in 2001*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
6. --- 2009a. *Katalog ukrepov aktivne politike zaposlovanja*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/240709_katalog_APZ.pdf (10. avgust 2009).
7. --- 2009b. *Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leto 2007-2013*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/apz_2007_2013.pdf (10. avgust 2009).
8. --- 2009c. *Štipendije v šolskem letu 2008/2009*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/stipendije_08_09_analiza.pdf (26. avgust 2009).

9. Ministrstvo za šolstvo in šport. 1998. *OECD – poročila o nacionalnih politikah – Slovenija*. Dostopno prek: http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/mednarodno_sodelovanje_in_evropske_zadeve/mednarodno_sodelovanje/oecd_prorocilo/ (5. avgust 2009).
10. Nastran Ule, Mirjana. 1996. Sociološki oris mladosti / mladine. V *Mladina v devetdesetih. Analiza stanja v Sloveniji*, ur. Mirjana Nastran Ule, 7-24. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
11. Statistični Urad Republike Slovenije. 2009a. *Diplomanti višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija, 2008*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2320 (7. avgust 2009).
12. --- 2009b. *Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008-2060. Projekcije prebivalstva EUROPOP 2008 za Slovenijo*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/pub/prebivalstvo2009.pdf> (3. avgust 2009).
13. --- 2009c. *Študentje terciarnega izobraževanja po starosti in spolu, Slovenija, letno*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (7. avgust 2009).
14. --- 2009d. *Vpis študentov v terciarno izobraževanje v študijskem letu 2008 /09 – Končni podatki - popravljena izdaja*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2311 (7. avgust 2009).
15. Svetlik, Ivan in Mavricija Batič. 2002. Aktivna politika zaposlovanja. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 174-197. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. ŠOU v Ljubljani. *Bolonjski proces v Evropi*. Dostopno prek: <http://www.bolonja.si/bolonja/index.php/bolonjski-proces-v-evropi.html> (7. avgust 2009).

17. Trbanc, Martina in Dorotea Verša. 2002. Zaposlovanje mladih. V *Politika zaposlovanja*, ur. Ivan Svetlik, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc, 338-368. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. Trbanc, Martina. 2007. Poti mladih v zaposlitev: primerjava Slovenije z drugimi državami EU. V *Zaposljivost v Sloveniji. Analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ur. Anton Kramberger in Samo Pavlin, 38-63. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2009. *Socialni razgledi 2008*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
20. Verša, Dorotea in Viljem Spruk. 2004. *Mladi diplomanti na trgu delovne sile*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Dostopno prek: <http://www.ess.gov.si/SLO/Dejavnost/Analize/2004/MladiDiplomanti.pdf> (4. avgust 2009).